

ยุคแห่งการบุกเบิกและการค้นพบ

(Age of Exploration and Discoveries)

ราวีต สุขพานิช *

นำบท

ในสมัยปัจจุบันที่ “การท่องเที่ยว” กลายเป็นรายได้หลักของหลาย ๆ ประเทศ มีระบบคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว และมีเครื่องสื่อสารที่ค่อนจากทุกมุมโลก สามารถติดต่อรับส่งข้อมูลระหว่างกันได้ ภายในเวลาเพียงชั่วพริบตาเดียว โลกของเราในปัจจุบันจึงคุ้งค่าจะแคบเล็กลงไปอย่างมาก

ไม่มีอะไรในโลกใบหนึ่งที่ชวนให้ต้องหัวดิบ ก็ไม่มีอะไรที่น่าตื่นกลัว หรือสนใจอย่างแท้จริงอีกแล้ว จะเป็นการหรือจะอยู่ ณ จุดใดบนพื้นโลก ก็ไม่มีอะไรที่ลึกลับซับซ้อน ควรค่าต่อความสนใจเหลืออยู่เลย เพราะมนุษย์ส่วนรวมทุกวันนี้ ถ้ามีความปรารถนาและมีเงินพอจ่ายเป็นค่าเดินทาง ย่อมสามารถไปที่ไหน ๆ ในเวลาใด ๆ ที่คิดต้องการได้เสมอ

ความรู้สึกว่าโลกเป็นสิ่งแคบเล็กเช่นในขณะนี้ เป็นปรากฏการณ์ที่เพิ่งเริ่มต้นมาไม่นานเลย คือในรากประเพณีหลังสังคրາมโลกครั้งที่ 2 นีอง หรือไม่ถึง 50 ปีท่านนั้น ก่อนช่วงระยะเวลาดังกล่าว ยังคงลับไปไม่ถึง 100 ปีก่อนหน้านี้ เมื่อมีการเดินทางรอบโลกได้ใน 80 วัน โดยใช้สุกนัตถุนเป็นพาหนะ ทั่วโลก ตื่นเต้นกับความสำเร็จนี้ มีการสร้างภาพยนต์เรื่อง “Around the World in 80 Days” กันอย่างน่าตื่นเต้นที่สุด ทำให้ภาพยนต์เรื่องนี้มีรายได้สูงสุดตามไปด้วย

ในสมัยเดียวกับรัฟคือ นับย้อนหลังไปจากยุค “Around the World in 80 Days” ดังกล่าว ได้แก่สมัยที่การสื่อสารคมนาคมยังไม่คล่องตัวนัก โลก ดูกว้างใหญ่สุดสุดหยุกหยาด เดิมไปด้วยความลึกลับด้วยมีแต่สิ่งเปลกราชภัตตาน่าสะพรึงกลัวทุกหนทุกแห่ง การเดินทางไกลเพื่อสำรวจโลกในสมัยดังกล่าว จึงแทนไม่ต่างกับการเดินทางไปสำรวจนอกโลก หรือออกไปสำรวจอากาศในสมัยนี้เลยแม้แต่น้อย

ที่ใช้คำว่า “แบบไม่ต่างกัน” แทนจะเจาะจงว่า “ไม่ต่างกัน” ให้ชัดเจนไปเลย เพราะการออกไปนอกโลกเพื่อสำรวจดาวของปัจจุบัน กับการออกสำรวจโลกในสมัยก่อนหน้านี้ ยังมีความแตกต่างกันนั่งในบางประเด็น เช่นการสำรวจดาวในจักรวาลของปัจจุบัน คณศาสตร์จำรูญเปลวสิ่งที่พากตนไปสำรวจนั้นมีอะไรอยู่บ้าง และพระราเมศรีจังออกไปสำรวจเพื่อจะได้รู้มากขึ้น

* อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แต่สำหรับคณะที่ออกไปสำรวจโลกสมัยก่อนนั้น คณะสำรวจรู้ว่าต้นเนองต้องการค้นพบอะไรแน่นอนอยู่แล้ว และสถานที่ต้องการจะไปค้นพบนั้น ๆ มีดินแดนใดอยู่บ้าง เช่น ต้องการค้นพบอินเดียหรือจีน ซึ่งมีการติดต่อไปมาหากันอยู่ก่อน มีการค้าแลกเปลี่ยนกันนานหลายร้อยปี สถานที่เหล่านั้นจึงเป็นที่รู้จักกันดีอย่างที่สุด

สิ่งที่ไม่รู้มาก่อนเลย คือ เส้นทางเดินเรือเพื่อไปยังสถานที่เหล่านี้ที่เร็วที่สุด และสะดวกปลอดภัยกว่าเส้นทาง (บก) เดิมเป็นหลัก ส่วนจะไปพบอะไรอย่างอื่นระหว่างทาง เช่นการไปพบทวีปเมริกาหรืออสเตรเลีย ที่ถือกันว่าเป็นการค้นพบอันยิ่งใหญ่ แต่การค้นพบดินแดนพวกนี้ทั้งหมดต้องถือเป็นผลพลอยได้ที่นอกเหนือความคาดหมาย เพราะไม่ได้อัญใจแผนของการออกบุกเบิกโดยแม้มีแต่น้อย

ความต่างกันดังกล่าว ส่งผลให้เงื่อนไขปัจจัยของ การออกสำรวจต่างกันตามไปด้วย เช่น การออกสำรวจ ของاكتของปัจจุบันนั้น ต้องการเทคโนโลยีขั้นสูงสุด มุ่งหมายให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจใหม่ ๆ เป็นการขยาย “ขอบพื้นที่ทางภูมิปัญญา” ของมนุษย์เป็นหลัก ส่วนผลประโยชน์อื่นใดที่จะเกิดขึ้นจากการสำรวจนี้ เป็นเรื่องที่ยังไม่อาจเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ โครงการสำรวจของปัจจุบัน ต้องเป็นการลงทุนในภาค รัฐ ไม่ใช่สิ่งที่เอกชนคนโดยหากำกันเองได้

ส่วนการออกสำรวจทางทะเลของสมัยก่อนนั้น แม้จะมีผู้บุกครองอาณาจักรหลาย ๆ คนให้การสนับสนุน แต่ถือว่าเป็นการลงทุนโดยส่วนตัวของเจ้านาย ท่านนั้น ๆ เอง ไม่ต่างจากเอกชนคนอื่น ๆ ที่พร้อมจะลงทุนชั่วขณะนี้แล้ว เพราะมีผลประโยชน์จากการค้าส่อตาล้อใจอยู่แล้ว เป็นการลงทุนเพื่อผลกำไรที่ทุกคนทราบ ล่วงหน้าเป็นอย่างดี จุดสำคัญของการออกสำรวจและ การค้นพบของยุคนั้น จึงไม่เกี่ยวกับการแสวงหา ความรู้ความเข้าใจที่แบลกใหม่ และมีสาเหตุความเป็น

มาที่ต่างจากการสำรวจของภาคสมัยหลังในหลาย ๆ ด้าน

สถานการณ์และความเป็นมา

“ยุคแห่งการสำรวจและการค้นพบ” เกิดขึ้น ในช่วงระหว่างคริสตศตวรรษที่ 15 ถึง 17 โดยประมาณ ที่ต้องกำหนดกันด้วย “คริสตศตวรรษ” เพราะปรากฏการณ์ทั้งหมดนี้เป็นผลจากการกระทำการของชาวยุโรป ทั้งหมด ไม่เกี่ยวกับคนผ้าพันธ์อื่นหรือศาสนาอื่นใดเลย จุดนี้เป็นสิ่งนำเสนอจำนวนมาก เพราะไม่ใช่ชาวยุโรปเท่านั้นที่สามารถเดินเรือในทะเล ชาวมุสลิม อินเดีย หรือจีน เดินเรือในทะเลนานาประเทศ และกระทำการต่อเนื่องกัน มาก่อนจะมีคริสตศาสนารីอิก ทำไม่คนอื่น ๆ พวกนั้นไม่ออกสำรวจทางทะเลก่อนชาวยุโรปตัวตนแรก หรือ ทำไมต้องพยายามให้พากย์ยุโรปเป็นผู้บุกเบิก ในร่องน้ำเป็นปัญหาที่ต้องไขให้กระจ่างเป็นเบื้องต้น

เทคโนโลยีในการสร้างเรือเดินทะเล เป็นศาสตร์ที่รับรู้กันมาก่อนคริสตกาล การติดต่อกันขาย กันทางทะเลระหว่างยุโรปและเอเชีย ก็มีมาแต่โบราณกาล แล้ว แต่แหล่งผลิตและศูนย์กลางการค้าสำคัญ ดูจะ เอนเอียงไปทางด้านตะวันตก ผู้คนเป็นแหล่งผลิตแหล่งค้าเกือบทุกสิ่งทุกอย่าง

ส่วนยุโรปสมัยแรกนับจากต้นคริสตกาล ถึง ประมาณศตวรรษที่ 15 - 16 เป็นฝ่ายบริโภครับชื่อ สินค้าจากเอเชีย โดยที่เกือบไม่มีสินค้าอะไรขายเลย การค้าแบบเสียดุลชนิดเบ็ดเสร็จเดียว เช่นนี้ เคยส่งผล ร้ายแรงต่อยุโรปมาแล้ว ขนาดจักรวรรดิโรมันอันยิ่งใหญ่สูงสุด ยังต้องย้ายจากที่ตั้งเดิมที่กรุงโรม ไปตั้ง เมืองใหม่ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล หรือกรุงอิสตันบูล ทางฝั่งตะวันออก ให้ใกล้กับเอเชียมากที่สุด เพราะมี คั่งร่ำรวยสามารถเก็บภาษีเป็นกองเป็นกำ ต่างจาก ทางยุโรปที่ยากไร้ชนิดเทียบกันไม่ได้เลย

หลังการย้ายเมืองหลวงไปทางตะวันออกใน ค.ศ. 325 แล้ว ดินแดนยุโรปก็เสื่อมถอยต่อไปอย่างช้าๆ เมื่อศาสนาอิสลามเริ่มแพร่ขยายตัวระหว่างศตวรรษที่ 7 - 8 ยีดครองดินแดนตะวันออกกลางก่อน แล้วขยายตัวลุก浪สู่แอฟริกาเหนือ การติดต่อระหว่างชาวยุโรปซึ่งนักธุรกิจศาสนา กับแฟณเดินของทวีปเอเชียจึงถูกสนับสนุนอย่างสิ้นเชิง เพราะถูกพากมุสลิมปิดกั้นเส้นทางสู่ตะวันออกหมู่สิ้น

ความจริงสถานภาพของยุโรปในยุคหนึ่ง ไม่เอื้ออำนวยต่อการค้าข่ายกับภายนอกอยู่แล้ว เพราะมีศึกสงครามรุ่มเร้ออย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากการรุกรานของพากมุสลิมจากทางใต้และตะวันออกแล้ว ยังมีการตีกระหนบของพากไว้กึ่งหรือ “นอร์สเมน” (Norsemen) จากทางเหนือ เลี้ยบเลาตามชายฝั่งทะเลด้านทิศตะวันตกด้วย พร้อมๆ กันนี้ทางตอนกลางของทวีป ยังมีกองทัพม้าของพาก “แมกยาร์” (Magyar) ออกปล้นสมอญู่ทั่วไป เศรษฐกิจของยุโรปหดตัวอย่างมาก สามารถประคองให้อยู่ในระดับ “ยังชีพ” คือผลิตของบริโภคเองเท่านั้น ไม่มีกำลังซื้อสิ่งของจากต่างประเทศลดลงระหว่างเวลาหนึ่ง

สถานการณ์เริ่มเปลี่ยนแปลงในปลายศตวรรษที่ 11 พระสันตะปาปาออร์บันที่ 2 (Urban II) ปรับแผนยุทธศาสตร์ ผลักดันให้เกิดสองครุฑ์สุดยอดที่ 1 ใน ค.ศ. 1095 แผนการตั้งรับการบุกของมุสลิม เช่นที่ปฏิบัติมาหลายร้อยปี กลับให้ชาวคริสต์รุกเข้าไปในดินแดนได้การยีดครองของศาสนาอิสลามบ้าง ผลที่ตามมาโดยตรงในระยะนั้นคือ ความสามารถนำอาณาครรษญาลีมกลับมา เป็นครั้งที่สองของชาวคริสต์ได้ใหม่อีกรอบหนึ่ง และเปิดเส้นทางการค้าต่อ กับเอเชียได้สำเร็จตั้งตัวใจไว้แต่ต้น ซึ่งนับเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับโลกภายนอกเป็นครั้งแรก หลังจากที่ได้ขาดการค้าต่อ กันมากกว่า 500 ปี

ชัยชนะเหนือสองครุฑ์กับพากมุสลิมสมัยนั้น ทำให้

พวกนักการค้าสุดร่ำรวยจากการค้าทรัพย์ผู้แพ้ ร่ำรวยพอจะซื้อหาสินค้าจากเอเชียมาบริโภคก็ครั้งหนึ่ง สินค้าพวกนี้ถือกันสมัยนั้นว่าเป็น “สิ่งพูมเฟ้อย” ทั้งหมดตัวอย่างของสินค้าพวกนี้มีเช่น ผ้าไหม ผ้าแพร สีย้อมผ้า ตลอดถึงสิ่งประดับ เช่น เพชรพลอย ถึงเครื่องเทศนานาชนิด เฉพาะในหมวดของเครื่องเทศอย่างเดียว จากรายการสินค้าที่ตกทอดลงเหลือจากสมัยนั้น จะมีมากถึง 288 รายการ นับจากเครื่องเทศที่ดูสามัญ เช่น พริกไทย ลูกกระวน การผลู จนถึงเครื่องเทศแปลกรๆ ที่ไม่รู้ว่าคืออะไร ก็มีมากมาย

สำหรับชาวยุโรปในสมัยนั้น สินค้า “พูมเฟ้อย” เหล่านี้ ได้พัฒนาจนกลายเป็น “ปัจจัยสำคัญ” ในการดำรงชีวิตไปอย่างรวดเร็ว ในชิ่งเปรียบเทียบแล้วคงไม่ต่างจากสินค้าพากย์ที่ส่วนบุคคล เครื่องปรับอากาศ และเครื่องทำน้ำร้อน หรือเครื่องซักผ้าของคนปัจจุบันแม้แต่น้อย ลองดูจากเศษสินค้าชนิดเดียว คือ “เครื่องเทศ” ประเภทต่างๆ ตามรายการนั้น แม้จะดูคล้ายไร้สาระไม่มีความสำคัญอะไรเลย แต่ถ้าดูจากรูปการณ์ของยุโรปสมัยนั้น จะเห็นชัดว่า สินค้าพากนี้มีความสำคัญมากกันอย่างขนาดไหน

ทวีปยุโรปอยู่ในเขตหน้า จำต้องเก็บรักษาอาหารไว้กินไว้ใช้ในช่วงหนักปี วิธีตอนอาหารตลอดเวลาที่ผ่านมา ต้องพึ่งพาภัยการมักดองให้คิมเป็นหลัก ตามติดมาด้วยการรมควันให้แห้งแข็ง เพื่อให้สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน อาหารเหล่านี้มีกลิ่นรสไม่ชวนกินเลย ยิ่งเก็บนานเท่าไรกลิ่นยิ่งแรง รสชาดก็เจ็บลง เมื่อมีการนำเครื่องเทศจากเอเชียมาเผยแพร่ ให้กลิ่นหอมและช่วยให้รากลมกล่อม ความนิยมจึงมีมากเป็นธรรมชาติ

การบริโภคสินค้าจากเอเชียที่มีราคาแพงนักถายเป็นวิถีชีวิตปกติของชนชั้นสูง ความต้องการมีอยู่มาก การค้าระหว่างยุโรปกับเอเชียจึงขยายตัวขึ้นตามลำดับ การเดินทางโดยทางเรือ “โปโล” (Polo) ของเมือง

เวนิช ที่บุกลึกลงไปถึงจีน (Cathay) ในค.ศ. 1255 และการอยู่อาศัยในจีนของมาร์โค โปโล นานเกือบ 20 ปี สะท้อนความสำคัญของเอเชียต่อญูโรปสมัยนั้น เป็นอย่างดี

หนังสือบันทึกประสบการณ์ของมาร์โค โปโล เป็นที่รับรู้กันแพร่หลายทั่วไป และถือว่าเป็นข้อมูลเชิงมีคุณค่าสูงสุด เพราะได้เข้ารับราชการในสำนักพระราชวงศ์ของกุ่ยบุย แล้วได้รับมอบให้รับหน้าที่ต่าง ๆ ในราชสำนัก ได้เดินทางไปเป็นถึงเจ้าเมืองหัวเว่ย ทำให้เขามีความรู้ความเข้าใจระบบการค้าของจีนเป็นอย่างดีพร้อมกันนี้ยังระบุถึงว่าทางตะวันออกของจีน ยังมีเกาะสำคัญ คือหมู่เกาะของญี่ปุ่น (Cipangu) ห่างออกไปประมาณ 1500 ไมล์ด้วย ดินแดนต่าง ๆ ที่มาร์โค โปโลกล่าวถึงนั้น ใคร่ร่านบันทึกของเขาก็รู้สึกว่าเป็นช่วงสวรรค์บนดิน ควรค่าต่อการบุกบ้านเดินทางมาอย่างที่สุด

นอกเหนือจากสินค้าพื้มเพื่อผู้คนที่ตะวันออกไกลมีอยู่อย่างล้นเหลือแล้ว จุดเด่นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ชาวญูโรปให้ความสนใจเอเชียอย่างมาก อยู่ที่คุณภาพมนุษย์ที่ส่วนรวมไม่มีความเชื่อต่อองค์พระผู้เป็นเจ้า (God) เพราะศาสนาของเอเชียส่วนรวม "ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ ขอ้อ ชินโต และฮินดูนั้น สำหรับคนที่นับถือศาสนาคริสต์สมัยนั้น ถูกถ่ายทอดคุณเยัง "ไม่มีศาสนา" ที่เด่นชัด จึงยังไม่มีความเคราะห์ยึดมั่นในองค์พระผู้เป็นเจ้า ง่ายต่อการซักขวัญหรือชี้นำให้มานับถือคริสตศาสนายอย่างที่สุด

ความน่าสนใจของเอเชียในประเด็นศาสนาต่อชาวยูโรปนี้ สำหรับคนปัจจุบันที่ศาสนาลดบทบาทลงไปมากแล้ว อาจดูไร้สาระหรือไม่มีความสำคัญอะไรเลย แต่สำหรับชาวตะวันตกในขณะนั้น ที่ชาวคริสต์กับชาวมุสลิมกำลังทำการค้ากันอย่างหนัก โดยที่ผู้บังคับศาสนาอิสลามเป็นฝ่ายได้ชัยชนะมาตลอด สามารถตั้งวงล้อมชาวคริสต์หมดทุกด้าน คือด้านไหนในเอเชียก็

เห็นอitolอดแนว และทางตะวันออกในเอเชียน้อย หรือที่เรียกขณะนั้นว่า " ตะวันออกไกล ")

มابัดนี้ มาร์โค โปโล ชี้ชัดให้เห็นว่า ชาวจีน และญี่ปุ่นที่เรียกขณะนั้นว่า " ชาวตะวันออกไกล " เป็นพวกไม่มีศาสนา สามารถซักนำมาร์ตให้เป็นคริสต์ และหากทำได้สำเร็จพวกมุสลิมจะถูกกลั่นให้ตกลงท่ามกลางศัตรูทางศาสนา ถือเป็นเรื่องย้ายวนให้กระทำอย่างแรงด้วย อย่างน้อยก็สำหรับผู้ฝึกในคริสตศาสนามั่นเป็นอย่างมาก จนโครงการบุกเบิกเส้นทางสู่เอเชียนั้น ไม่ใช่การทำกันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าธรรมดามั้ย แต่ยังทำได้อย่างสนใจใจเพื่อ " พระผู้เป็นเจ้า " อีกด้วย

ความหวังจะขยายการค้าสู่ตะวันออกไกลและซักนำให้ชาวตะวันออกไกลเข้าริดเป็นคริสต์ดังกล่าว ต้องล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะสถานการณ์ผันแปรของความคาดหมาย การผันแปรเกิดจากเหตุ 2 ประการ ประการแรกคือ เกิดการ " เปลี่ยนแผ่นดิน " ในจีน ราชวงศ์ " หงวน " ของมองโกลถูกขับออกจากอาณาจักรให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่มาร์โค โปโลเคยเสนอไว้ อาจไม่แม่นยำถ่องแท้เกี่ยวกับตะวันออกไกลอีกต่อไป

อีกประการซึ่งสำคัญสูงสุดสำหรับชาวยูโรป คือ เกิดการพื้นฟูอำนาจของชาวมุสลิมขึ้นมาอีกพวก օตโตมันเตอร์ก (Ottoman Turks) ก่อตัวในเอเชียใต้ แล้วขยายอำนาจครอบคลุมทั่วตะวันออกกลาง จากนั้น รุกเข้าสู่ญูโรปในค.ศ. 1354 สามารถยึดครองกรุงคอนสแตนติโนเปิลสำเร็จในค.ศ. 1453 ตัดเส้นทางการคิดต่อทางบกราหัวอยู่ปัจจุบัน เอเชียอย่างเด็ดขาด บีบบังคับให้ญูโรปตอกยูตัวงล้อมของศาสนาอิสลามเป็นคำรบสอง

ญูโรปตะวันออกโดยเฉพาะจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์อยู่ในภาวะล่อล่แหลม เพราะกองทัพของพวkm มุสลิมเตอร์กคุกคามชายแดนตลอดเวลา ในสมัยของพระเจ้าสุลามาน " ผู้ประเสริฐสูงสุด " (Suleiman the Magnificence) อันเป็นราชสมบัติของจักรพรรดิ

ชาร์ลที่ 5 เป็นผู้นำของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ และเป็นแกนนำของผู้ปักครองชาวคริสต์ของยุโรปกลาง ศตวรรษที่ 16 กองทัพของอตโตมันเตอร์กุกประชิดถึงเมืองหลวงขณะนั้นคือ นครเวียนนาได้สำเร็จ จนดูเหมือนว่าศาสนาอิสลามจะได้ชัยชนะเหนือศาสนาคริสต์ ในเวลาอันใกล้ดังด้วย

ชาวไอบีเรียกับราชธานีการบุกเบิก

คาบสมุทรไอบีเรีย (Iberian Peninsula) ของปัจจุบัน เป็นแหล่งทางฝั่งตะวันตกเฉียงใต้สุดของทวีปยุโรป ปิดกั้นทะเลเมดิเตอร์เรเนียนจากมหาสมุทรแอตแลนติก โดยร่วมกับดินแดนทางตะวันตกเฉียงเหนือสุดของทวีปแอฟริกา ทำหน้าที่คล้ายกับปราการธรรมชาติ แบ่งแยกมหาสมุทรแอตแลนติก ออกจากทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งถือเป็นทะเลของชาวยุโรปโดยเฉพาะมาแต่โบราณกาล

ในอดีตสมัย คาบสมุทรแห่งนี้แบ่งแยกกันประกอบออกเป็นอาณาจักรอิสระมากมายหลายอาณาจักรด้วยกัน นับเฉพาะจากอาณาจักรใหญ่ เช่น คาสติล (Castile) ทางตอนกลางแล้วยังมีอาณาจักรตะวันตกเฉียงใต้อารากอน (Aragon) ทางภาคเหนือกับตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วมีอาณาจักรอื่น ๆ เช่น วาเลนเซีย (Valencia) ตลอดจน คาโตเลเนีย (Catolania) และอื่น ๆ อีกหลายอาณาจักรด้วยกัน

การที่คาบสมุทรเล็ก ๆ แห่งนี้มีการแบ่งแยกเป็นอาณาจักรมากมายหลายแห่ง และมีภูมิประเทศหรือเขตแดนประชิดกับทวีปแอฟริกาเหนือ อันเป็นเขตใต้

อิทธิพลของศาสนาอิสลามเช่นนี้ ทำให้ Ioan เรียขาดเอกภาพขาดพลัง พากมุสลิมจากแอฟริกาเหนือคือพวก “มัวร์” (Moors) สามารถรุกรานขึ้นมาอย่างร้ายแรงภายในเวลาเพียง 2 ปีระหว่างค.ศ. 711 - 713 ไอบีเรียตกอยู่ใต้อำนาจของมัวร์ไปครึ่งคาบสมุทร

พระคริสต์เดียนในคาบสมุทรพยายามโถกกลับเกิดเป็นช่วงของการ “ยึดครองกลับ” (Reconquest) ที่ยาวนาน ต่อเนื่องกันหลายศตวรรษ ไปเสร็จสิ้นสมบูรณ์ในค.ศ. 1492 รวมเวลาถึง 780 ปีแห่งการต่อสู้เพื่อแผ่นดินกันเกิด ระหว่างนั้นมีปรากฏการณ์สำคัญหลายอย่าง ประการหนึ่งคือ การก่อตัวของอาณาจักรใหม่ เป็นดินแดนทางตะวันตกติดกับฝั่งแอตแลนติก เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของคาสติล แต่พระเจ้าอัลfonโซที่ 6 (Alfonso the Sixth, King of Leon and Castile) ตัดที่ดินส่วนนี้ให้กับอัควนชื่อเอ็นรีเกแห่งบอร์กันดี (Henry of Burgundy) เป็นการแยกเปลี่ยนกับการซ่อนยับต่อต้านพวกมัวร์

ดินแดนส่วนนี้จะกลายเป็นอาณาจักรอิสระ แยกต้นของออกจากคาสติลในค.ศ. 1139 เพราพระโปรตุสของเอ็นรีสสถาปนาตนขึ้นเป็นพระเจ้าอัลfonโซที่ 1 (Alfonso Henriques) ปฐมบรมกษัตริย์แห่งปอร์ตุเกส* (King of Portugal) เมียว่างทางคาสติลจะไม่รับรองการสถาปนาองค์ชั้นนี้ แต่พระเจ้าอัลfonโซที่ 1 (หรือ อัลfonโซ เอโนริเกส) และทายาทของพระองค์ ประสบความสำเร็จอย่างมาก จนสามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับปอร์ตุเกส และขับพากมัวร์ออกจากอาณาจักรได้ในเวลาอันรวดเร็ว

* ชื่อทางการในภาษาไทยของดินแดนนี้ กำหนดให้เรียกว่า “โปรตุเกส” มาช้านาน โดยไม่รู้ว่ามีเหตุผลจากอะไร เพราะคำว่า Portugal นั้น มาจากการเป็นเมืองท่า (port) มีหน้าด่านอยู่ที่เมืองโบรานชื่อ Cale รวมแล้วเรียกกันด้วยเดิมว่า Portucalense แล้วการออกเสียงค่ายกล้ายเป็น Portugal ในสมัยหลัง การเรียกชื่อของดินแดนนี้จึงควรเป็น “ปอร์ตุเกส” มากกว่า “โปรตุเกส” ด้วยประการทั้งปวง

นับจาก ค.ศ. 1250 ที่พากมัวร์ถูกขับจากปอร์ตุเกสอย่างเด็ดขาด อาณาจักรเล็ก ๆ แห่งนี้ เริ่มดันสร้างเสริมเสนาณภาพทางทะเลอย่างมากเข้มข้น สาเหตุของการหันมาพัฒนาอ่านาจทางด้านนี้มี 2 ประการ

ประการแรกเป็นความจำเป็นเฉพาะหน้า

ปอร์ตุเกสถูกบีดล้อมทางบกโดยคาสติล ทำให้ไม่สามารถสร้างเสริมกองทัพบกของตนได้ และเมื่อคาสติลที่ว่านี้ ต่อมากลายเป็นมหาอำนาจของภูมิภาค โดยร่วมกับแคว้นอาрагอนรุกรานยึดครองอาณาจักรอื่น ๆ ในไอบีเรีย แล้วก่อตั้งประเทศสเปนขึ้นในภายหลัง ปอร์ตุเกสจึงอยู่ในภาวะลำดับเบี้ยพระจจะต้องต่อสู้กับรักษาไว้ซึ่งเอกราชของตน โดยมีสเปนเป็นคู่ต่อสู้ที่สำคัญยิ่งในขณะนั้น

ประการที่สองเป็นความจำเป็นระยะยาว

ภูมิภาคนี้ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นปอร์ตุเกสหรือสเปน ต่างถูกชาวมุสลิมกดขี่ข่มเหงมาหลายร้อยปี ความโกรธแค้นซึ่งกันต่างชาติศาสนาได้กล้ายึดวิถีชีวิตของคนในภูมิภาค พากมุสลิมเป็นเป้าหมายหลักของความเกลียดชัง ต้องต่อสู้ทำลายล้างจนสิ้นลายให้จงได้ แต่ศาสนาอิสลามได้กล้ายึดศาสนาใหญ่ มีศาสนาikhon กะร้ายอยู่ทั่วไปหมัดทั่วโลก แอบฟริกา และเอเชีย สมควรกับพากมุสลิมจึงต้องมีมติและขอบข่ายระดับโลกตามไปด้วย

ปอร์ตุเกสกับการบุกเบิกโลก

ปอร์ตุเกสเป็นอาณาจักรเล็ก มีกำลังและประชากรไม่มากนัก ผิดกับศัตรูสำคัญคือ พากมุสลิม ที่สมัยนั้นมีเสนาณภาพมหาศาล แนวทางต่อสู้กับศัตรูสำคัญนี้ จึงมุ่งไปสู่การหาพันธมิตรหรือ “ แนวร่วม ” ใน การต่อสู้ดูนี้ของการต่อสู้มีความสำคัญชนิดคาดไม่ถึง เพราตามจารีตของศาสนาคริสต์เตียนทั่ว ๆ ไปสมัยนั้น ต่างเชื่อในเทพปกรณัม (myth) เรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับ “ เพรสเตอร์ จอห์น ” (Prestor John)

ผู้ยิ่งใหญ่

เพรสเตอร์ จอห์นท่านนี้ เชื่อกันในสมัยนั้นว่า ทั้งยุโรปว่า เป็นกษัตริย์ของศาสนาคริสต์ในดินแดนห่างไกลแห่งหนึ่ง จะอยู่ในแอฟริกาหรือเอเชียหรือที่ไหนไม่ทราบชัด แต่อาณาจักรของพระองค์ยิ่งใหญ่ และมั่งคั่งร่ำรวยมหาศาล ร่ำลือกันว่าเฉพาะกองทัพของอาณาจักรนี้มีทหารกว่า 4.5 ล้านคน มีโต๊ะมรณะขนาดยักษ์ ที่ใหญ่พอจะให้คน 3 หมื่นคนนั่งกินเลี้ยงพร้อม ๆ กันหมด ถ้าสามารถติดต่อกับพระองค์ แล้วแจ้งให้ทราบเรื่องการรุกรานของศาสนาอิสลาม จอห์นจะกรีฑาทัพมาช่วยขจัดพากมุสลิมได้ไม่ยากเลย ความเชื่อต่อเรื่องเพรสเตอร์ จอห์นดังกล่าว เป็นสิ่งที่ช่วยปอร์ตุเกสยึดมั่นไว้จริงแท้แน่นอน จึงมุ่งมั่นแสวงหาภัยอุบัติจริงจัง

การรบกับพากมุสลิมของสมัยนั้น ไม่ใช่เป็น “ สงครามศาสนา ” (crusades) กระทำเพื่อองค์พระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น ยังมีเรื่องของผลประโยชน์เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดร่วมอยู่ด้วย ตลอดหลายร้อยปีที่ผ่านมา พากมุสลิมผูกขาดการค้าทางทะเลเกือบสิ้นเชิง โดยเฉพาะในสิบศตวรรษที่ 2 ชนิดที่ยุโรปต้องการมาก คือ เครื่องเทศและทองคำ ความสำคัญของเครื่องเทศในการประกอบอาหารนั้น ได้กล่าวถึงอย่างละเอียดไปแล้ว ที่ต้องทำความเข้าใจเป็นเรื่องกี่ยวกับสินค้าอิทธิพลหนึ่ง คือ ทองคำที่สวยงามและเย้ายวนใจคนทุกคน

หากมองกันในด้านประโยชน์ใช้สอยแล้ว ทองคำเป็นสิ่งที่ไม่มีคุณค่าอะไรมากนัก เพราะเป็นโลหะอ่อนนิ่ม จะใช้ทำดาบ ทำปืน หรือเสื้อเกราะก็ไม่ได้ หรือถ้ามองกันในแง่ของความงามและสีสันกันจริง ๆ ก็ไม่ได้ สะดุกด้วยไปกว่าเครื่องเงิน ทองแดง ทองเหลือง และโลหะอื่น ๆ อีกมาก แต่ทองคำมีจุดเด่นที่ไม่โลหะอื่นได้ เสมอเหมือน คือคุณสมบัติในการรักษาความงามด้วยตนเอง “ ไม่หมองมัวให้ต้องมาขัดแต่งซักเงาเหมือนโลหะอื่นเป็นความงามแบบ “ ออมตะ ” คล้ายกับเพชร ที่สัก

ปลั้งสะดุตตาได้ยาวนาน แค่ล้างเช็ดเป็นครั้งคราวก็ คงจะได้ตลอดเวลาทองคำจึงได้รับการยกย่องเป็นโลหะ ล้ำค่ามาแต่โบราณกาล

ยุโรปไม่มีเหมือนทองของตนอย่างในสมัยนั้น เพราะ ทองคำในรัสเซียยังไม่มีใครค้นพบ ทองคำที่ใช้เป็นเครื่อง ประดับดั้งเดิม เป็นของนำเข้าจากแอฟริกาเสมอมา ซื้อหามหรือดึงมาจากสามัคกรวรด์โรมันเป็นหลัก แต่ไม่มีใครในยุโรปรู้ว่าเหมือนทองคำจริง ๆ นั้น อยู่ ที่ใดแน่ ทราบอย่างลางเลือนเพียงว่า อยู่ทางใต้ของ ทวีปแอฟริกาจุดใดจุดหนึ่งเท่านั้น

ปัญหาเกี่ยวกับทองคำนี้มากกว่าตาเห็น ประ การแรกคือ เมื่อยุโรปไม่มีแหล่งทองคำของตนเอง คุณค่าราคาของทองคำจึงสูงมากต่อ โดยเฉพาะนับจาก คริสตศตวรรษที่ 15 ที่ยุโรปเริ่มพื้นตัว มีการค้าข่าย กับต่างแดน มีความมั่งคั่งร่ำรวยกว่าเดิม ความต้องการ และกำลังซื้อมีมากขึ้น ผลัดกันให้ราคาทองคำถีบตัวสูง ขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ภายใต้ห่วงเวลาสั้น ๆ แค่ 50 ปี จากค.ศ. 1400 เป็นต้นมา ราคายังคงค้ำสูงขึ้น ๆ ตลอด เวลา ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญว่าเกิน 1,000 เบอร์เซนต์ ในช่วงนั้น หากไครสามารถเปลี่ยนการค้าโลหะมีค่า นี้ จากพวากមุสลิมได้ จะมั่งคั่งร่ำรวยมหาศาลทันตา แน่นอน

เป้าหมาย ปัญหา กับความสำเร็จ

การต่อสู้กับพวากมุสลิมหรือสองศาสนาร่วม ระหว่างชาวคริสต์กับชาวอิสลาม เป็นรากฐานของ “ ยุค ของการเดินทางและการค้นพบ ” ก็จริง แต่ผลพวง ด้านการค้าในสินค้าหลัก คือเครื่องเงค กับ ทองคำ ก็เป็นประเด็นเสริมที่สำคัญยิ่ง เพราะสองประเด็นของ การต่อสู้นี้ ไม่เคยมีการแบ่งแยกอย่างชัดเจน ถือว่า เป็นประเด็นเดียวร่วมกันตลอดเวลา มีผลสำคัญต่อการ กำหนดทิศทางของการต่อสู้อย่างสำคัญยิ่งด้วย เพราะ ดูแล้วในสมัยนั้นการทำลายอำนาจของศาสนาอิสลาม

จำต้องบันทอนอำนาจทางเศรษฐกิจของชาวมุสลิม ควบคู่กับการต่อสู้ทางการทหาร ที่เห็นได้เด่นชัดและ เน้นกันมากในตำราวิชาการทั่ว ๆ ไป

ยุทธศาสตร์ในการต่อสู้ทางการทหาร ชี้ชัดให้ เห็นความจำเป็นของการแสวงหา “ แนวร่วม ” ซึ่ง ในกรณีนี้คือ พระเจ้า “ เพรสเตอร์ จอห์น ” กับหา ทางโอบล้อมพวากมุสลิมในแอฟริกาและเอเชียทั้งหมด สร้างยุทธวิธีทางเศรษฐกิจนั้น จำต้องบ่อนทำลายราชธานี แหล่งผลประโยชน์ คือ ไม่ให้มุสลิมผูกขาดการค้า เครื่องเทศกับทองคำอีกต่อไป ปอร์ตุเกสจึงกำหนดทิศทาง การต่อสู้ของตน ไปสู่ 2 ทิศทางพร้อม ๆ กัน

เพราระการเดินทางออกทะเลของปอร์ตุเกสนั้น มีเป้าหมายในการต่อสู้กับศาสนาอิสลาม ไม่ใช่ทำเพื่อ การแสวงหาดินแดนใหม่ การเดินทางจึงมีทิศทางมุ่ง ลงใต้ เพื่ออ้อมทวีปแอฟริกาสู่อินเดียเป็นสันทางหลัก โดยตลอด ปัญหาสำคัญในการเดินทาง เช่นมีหลายด้าน แรกเพื่อนคือไม่เคยมีชาวยุโรปคนใดทราบว่า ทวีป- แอฟริกานั้นใหญ่ขนาดไหน ต่อมา คือมีทางอ้อมแอฟริกา ถึงอินเดียจรหรือไม่ และท้ายสุดคือ ถ้าหากอย่างสามารถ ทำได้ควรจะต้องใช้เรือชนิดใหม่เพื่อการเดินทาง

ความรู้และแผนที่ ซึ่งตกทอดมาแต่โบราณกาล แบบไม่มีประยุชน์ต่อการบุกเบิกเลย ประยุชน์น้อย นิดที่มีอยู่เป็นการยืนยันตรงกันหมัดว่า โลกมีสันฐาน กลม คนไทยทั่วโลกสามารถติดต่อเดินทางถึงกันได้ หมัด แต่การเดินทางดังกล่าว ตามความเชื่อดั้งเดิม กระทำได้เฉพาะทางบกเท่านั้น เพราะพื้นที่ของท้อง ทะเลนั้น ถูกแบ่งเดินห้องล้อมของ汪กันอยู่ทุกด้าน

ความเชื่อเช่นนี้มีมาตั้งแต่ โบราณร่วมยืนยัน เพราระแผนที่ของเข้าที่รู้จักกันในนามว่า “ Mappa Mundi ” นั้น ไม่ต่างไปจากภาพของโลกที่ “ ทอกเม ” (Ptolemy) ให้ไว้ในสมัยโบราณแลย คือโลกที่กลม จากการล้อมรอบด้วยแผ่นดิน ภายใต้โลกซึ่งกลมมีน้ำทะเล อยู่ 2 แห่ง ได้แก่ท่าเรเมดีเตอร์เรเนียน กับมหาสมุทร

อินเดีย ระหว่าง “ ทะเล ” ทั้ง 2 นี้ ตามความเชื่อของคนนั้น มีแผ่นดินกันข้างอยู่ตรงกลาง หรือถ้ามองแผนที่โลกที่มีดีต้องกันสมัยนั้น โลกนี้ไม่มี “ ทะเล ” อยู่เลย เท่าที่มีเป็นเพียง “ ทะเลสาป ” เท่านั้น เพราะไม่มีทะเลใดต่อเนื่องถึงกันเลย

การออกสู่ทะเลของปอร์ตุเกสสู่อินเดีย จึงเป็นการสوانหางกับความรู้ความเชื่อของบุคคลส่วนอย่างยิ่ง ในการฝึกความรู้ความเชื่อของคนโบราณนี้ กองเรือของปอร์ตุเกสถูกผลักดันโดยคนสำคัญคนหนึ่ง นั่นคือเจ้าชายเอนรี (Prince Henry, The Navigator) เขายังเป็นไอดอลของที่ 3 ของพระเจ้าจอห์นที่ 1 แห่งราชวงศ์ “ เอวิสซ์ ” (Aviz) ในสังคมรากฐานศีลที่ “ อัลจูบารอต้า ” (Aljubarrota) พระเจ้าจอห์นได้ชัยชนะด้วยความสามารถในการนำภูมิประเทศและภูมิศาสตร์ทางทะเลไปด้วย

ความสำคัญของเอนรีต่อการบุกเบิกทะเลและโลกนั้น ไม่ได้เกิดจากที่พระองค์ได้ออกเสียด้วยตนเอง เพาะตามหลักฐานที่ตอกย้ำด้วย เจ้าชายเอนรีองค์นี้ไม่เคยเดินเรือไกลกว่าเมืองแทงเจียร์ (Tangier) เลย เมื่อเมืองท่าของประเทกมอร์ร็อกโคปัจจุบันแห่งนี้ อยู่ห่างจากเมืองท่า “ ลาโกช ” (Lagos) ของปอร์ตุเกสทางใต้ไม่ถึง 200 ไมล์เท่านั้น ทำให้นักประวัติศาสตร์จำนวนไม่น้อย มีความเห็นว่าสมญานามของเอนรีที่ว่าเป็น “ The Navigator ” นั้น ไม่มีความหมายสมอย่างที่สุด

ถึงเอนรีจะไม่ได้เดินเรือบุกเบิกเส้นทางทะเลด้วยพระองค์เอง แต่ความเชื่อมั่นและความกระตือรือล้นของพระองค์ ทั้งในด้านการทำสังคมศาสนานทางทะเลกับมุสลิม และความแน่นเนต่อการแสวงหาเส้นทาง

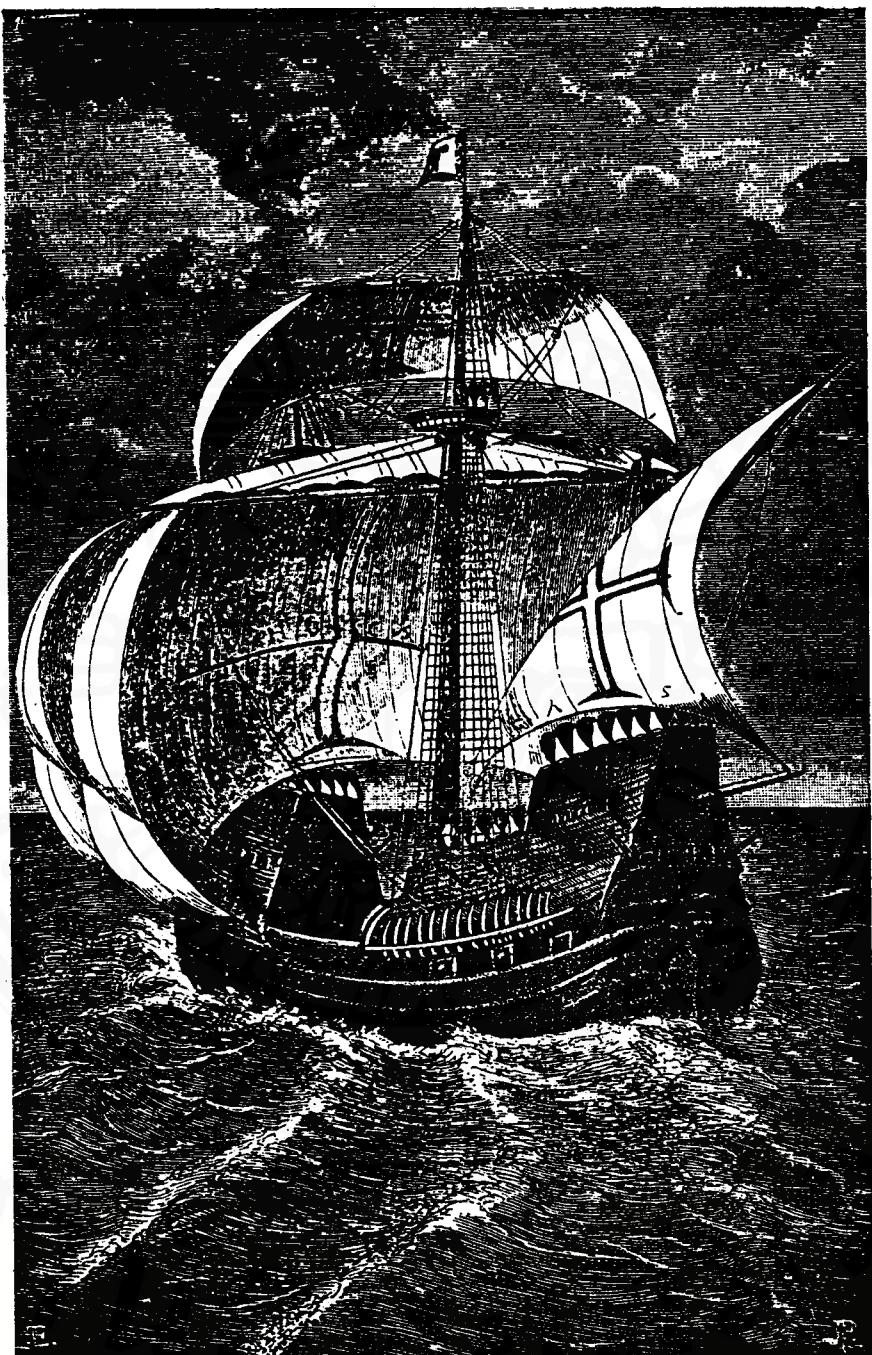
เดินเรือสู่อินเดีย ทำให้พระองค์กลายเป็น “ บิดาของบุกเบิกท้องสมุทร ” ของชาวยุโรป เพราะเป็นผู้ริเริ่มในการก่อตั้งศูนย์ศึกษา เพื่อรวบรวมผู้เชี่ยวชาญด้านทะเล ดาราศาสตร์ และการทำแผนที่ทางทะเล เพื่อร่วมกันค้นคว้าหาข้อมูลใหม่ ๆ ในการเดินทางและระบายใกล้

คงจะนักวิชาการที่เจ้าชายเอนรีรวมขึ้นมาหนึ่งในภาษาปัจจุบันคงต้องเรียกว่าเป็นพาก “ Think Tank ” คือระดมเอาผู้รอบรู้จากสารพัดทิศ มาร่วมกันระดมพลังสมอง (Brain Storming) หาทางแก้ปัญหาที่ไม่เคยมีใครสามารถแก้ได้มาก่อนเลย ความสำคัญของนักวิชาการกลุ่มนี้จึงน่าจะมีมาก และน่าจะได้รับการยกย่องกล่าวช่วยเหลือไว้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว กลับแทนไม่มีการกล่าวชื่อของคณะกรรมการพากนี้เลย เป็นเรื่องแปลกแต่จริงที่น่าสนใจยิ่ง

คงจะนักวิชาการนี้เรียกกันดังเดิมว่าพวก “ ฉุนต้า ” (Junta) มีความหมายว่า “ ร่วมกัน ” (to join) คือ ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ซึ่งมีความหมายที่น่าจะดีมาก แต่ด้วยเหตุไถงไม่ระบุชื่อชัด ภาษาอังกฤษได้นำคำว่า “ Junta ” นี้ มาใช้ให้มีความหมายถึง “ คณะนายทหารผู้ทำการรัฐประหาร ” โดยล้มการปกครองแบบประชาธิปไตย คำว่า “ ฉุนต้า ” จึงมีความหมายที่ชี้ว่าร้ายมาตลอดนับจากนั้น ทั้ง ๆ ที่ความหมายแท้จริงไม่เกี่ยวกับการปฏิวัติรัฐประหารเลย

คงจะ “ ฉุนต้า ” ของเจ้าชายเอนรีนี้ นับเป็น “ สมอง ” ของการออกสำรวจโลกของปอร์ตุเกสที่แท้จริง ศูนย์แห่งนี้ตั้งอยู่ที่ “ ซาเกรส ” (Sagres) ทางใต้สุดของปอร์ตุเกส มีหน้าที่ตรวจสอบเที่ยบเคียงความรู้ใหม่ที่นักเดินเรือแจ้งให้ทราบ ตลอดจนถึงการวางแผนที่เดินเรือตามความรู้ใหม่ และการหาทางสร้างเรือที่มีความเหมาะสมที่สุด ในการเดินสมุทรตามความรู้ใหม่นี้ด้วย

ผลกระทบทางวิชาการต่าง ๆ ที่เอนรีเริ่มไว้นี้ จำเป็นต้องใช้เวลาในการรวบรวม ประเมินผล และ

เรื่องแบบการวางแผน ของปอร์ตุเกส

พัฒนามาให้ใช้งานได้จริง ก็ต้องล่วงเลยไปนานเกือบ
ร้อยปีนับแต่วันก่อตั้ง ที่เห็นได้เด่นชัดคือการแรกและ
รวดเร็วกว่าด้านอื่น ๆ คือการออกแบบเรือเพื่อสำรวจ
สมุทรของปอร์ตูเกส ที่จะต่างไปจากเรือแบบ “ กัลลี่ ”
(galley) ที่นิยมใช้กันมากทางยุโรปใต้ในแมติเตอร์-
เนียน หรือเรือแบบ “ คอค ” (cog) ที่แพร่หลายใน
ยุโรปเหนือ แต่จะกลายเป็นเรือชนิดที่สั้นและเร็วขึ้นใหม่
เพื่อการสำรวจโดยเฉพาะ

ชนิดของเรือ กับ หนทางสู่อินเดีย

ในยุคสมัยที่ยังไม่มีเครื่องจักรกล ความสำเร็จ
ในการเดินเรือในทะเลที่ไม่มีครุภัณฑ์ ต้องอาศัย
เงื่อนไขสำคัญ 3 ประการด้วยกัน ประการแรกคือ
เรือที่แข็งแรงมั่นคง โดยเฉพาะในภาวะที่ห้องทะเลบันป่วน
คลื่นลมรุนแรงผิดปกติ ประการต่อมาได้แก่ความรู้
ความเชื่อมั่นในเส้นทางที่ใช้อยู่ เพราะหากเกิดเรื่อง
เห็นอคติหมาย เช่นเรือถูกพายุพัดพาออกจากฝั่ง ลอย
ละล่องอยู่นานนับเดือนยังไม่เห็นแผ่นดิน ความรู้ ความ
เชื่อของลูกเรือว่าແนิดอนอยู่ตรงไหน ใกล้ไกลจากที่เรือ
ลอยลำอยู่เพียงใด จะเข้าด้วยอาหารและน้ำทั้งที่
หรือไม่ ทั้งกับดันและลูกเรือจำเป็นต้องทราบข้อมูลนี้

ปัญหาที่ใหญ่ในการออกแบบสำรวจโลกสมัยนั้น คือ
ไม่มีช่วยยุโรปคนใดมีข้อมูลที่นักเดินเรือจำต้องทราบ
เลย เส้นทางทะเลห่วงแอฟริกากับอาเซีย เป็นเรื่อง
ที่ไม่เคยมีใครได้เดินทางมาก่อน ย่อมไม่รู้จักคุณเคย
เป็นธรรมดาว่ายังไง ทราบกันคร่าว ๆ จากนักเดินเรือ
มุสลิมแต่เพียงว่า ทางตอนใต้ของกีปเปอร์ฟริกามีทะเล
ที่บันปวนรุนแรง ไม่มีเรือลำใดจะฝ่าด่านอันบ้าคลั่ง
ของทะเลนี้ ที่อยู่บริเวณเส้นศูนย์สูตรของแอฟริกาไป
ได้เลย

พากมุสลิมของแอฟริกาและอาเซียเอง ไม่เคย
ใช้เส้นทางนี้ในการติดต่อระหว่างกัน การขนส่งสินค้า
ระหว่างกันทั้งหมด ไม่เคยมีการอ้อมด้านใต้แอฟริกาไป

แม้แต่ครั้งเดียว เส้นทางที่ใช้กันตามปกติสมัยนั้น ใช้วิธี
ลำเลียงมาทางมหาสมุทรอินเดียถึงแอฟริกาที่ฝั่งทะเล
แดงของอียิปต์ แล้วลงสินค้าที่จุดนั้น ขนส่งทางบกต่อมา
ถึงปากแม่น้ำในล จากนั้นจึงนำขึ้นเรือที่จุดนี้ ขนส่งต่อ
สู่จุดหมายโดยใช้ทะเลเมดิเตอเรเนียนอีกทอดหนึ่ง ทำให้
เส้นทางอ้อมลงได้จากอาเซีย ผ่านแอฟริกา ถึงยุโรป
ของสมัยนั้น ไม่เคยมีใครกล้าทดลองมาก่อน

ชาวปอร์ตูเกสของสมัยนุกเบิกในศตวรรษที่ 15
นี้ เพื่อการออกสำรวจหาเส้นทางใหม่ ๆ ได้เลือกใช้เรือ
ชนิดใหม่ ไม่เหมือนเรือที่ใช้กันทั่ว ๆ ไปเหมือนเดิมอีก
แล้ว เรือแบบดั้งเดิมเช่น “ กัลลี่ ” (Galley) นั้นมี
จุดเด่นที่คล่องตัวและรวดเร็ว แต่มีจุดอ่อนที่ต้องใช้
“ ฝีพาย ” จำนวนมาก คำนวนคร่าว ๆ ไม่ต่ำกว่า 114
คน คนจำนวนนี้ต้องร้อยเชือนต้องมีที่อยู่อาศัย มีอาหาร
น้ำดื่มปริมาณมากตาม ไม่เหมาะสมต่อการเดินเรือระยะไกล
ที่ไม่มีครุภัณฑ์ต้องใช้เวลาเดินทางนานทำได้อย่างที่สุด

ส่วนรูปแบบของเรือทั้งหมดนี้ของยุโรป ที่รู้จักกัน
ในนามว่า “ คอค ” (Cog) เอง ก็อวานอยู่อ้ายคล้าย
ปราการลอยน้ำ ไม่คล่องตัวในการลดเลี้ยวแก้่ง
ต่าง ๆ ไม่สามารถใช้ในการออกสำรวจ่านน้ำใหม่
เช่นกัน ทุกคนทราบว่าชนิดของเรือที่เหมาะสม ต้อง
มีขนาดกระหัตตัด คล่องตัวสูง ไม่ใช้ถูกเรือจำนวนมาก
แต่ในขณะเดียวกันต้องมั่นคงแข็งแรง เรือชนิดที่ว่านี้
ต้องเป็นลูกผสม นำจุดเด่นในลักษณะเรือของยุโรป
ไปผสมกับของพากมุสลิมมาร์ โดยมีชื่อเรียกในภาษา
อังกฤษว่า “ คาราวัล ” (caraval) หรือ “ คาราวีล่า ”
(caravela) ในภาษาปอร์ตูเกสที่แปลตรงตัวว่า “ เรือ
เล็ก ” นั้นเอง

ตามปกติค่ารา渭เป็นเรือที่มีสาระโง 2 เสา
เสาหลักอยู่ตรงกลาง เสารองอยู่ค่อนไปทางท้ายใช้ใบ
รูปสามเหลี่ยมที่เรียกว่า “ ลากีน ” (lateen) ที่เอามุ้มแหลมกลับหัวลงอยู่ข้างล่าง ทำให้สะดวกในการ
ปรับใบ สามารถใช้กับลมที่มาจากด้านข้างพอดี กับ

瓦斯科 ดา กาม่า

ความสำเร็จและความล้มเหลว

จากด้านหลัง จะยุ่งยากบ้างเฉพาะตอนมีพายุรุนแรง เพราะการเก็บใบจะต้องม้วนขึ้นไปเก็บที่เสาขึ้นด้านบน แต่จุดเด่นมีมากกว่าจุดด้อย จึงกล้ายเป็นรือที่ใช้ในการสำรวจตลอดเวลากว่า 50 ปี

รือชนิดนี้จะมีมาก่อนนานแล้ว หรือเป็นการออกแบบและสร้างโดยนักวิชาการเดินรือของเจ้าชายเอนรีกัน บัจจุบันยังหาข้อมูลไม่ได้ แต่ที่แน่นอนที่สุดคือปอร์ตุเกสเป็นผู้เริ่มในการนำรือชนิดนี้มาเดินทางเลอย่าง ก้าวขวาง และด้วยรือชนิดนี้ที่ปอร์ตุเกสสามารถฝ่าด่านสำคัญ คือ พื้นน้ำของแหลมโบجادอร์ (Bojador) ชายฝั่งตะวันตกของแอฟริกาเกือบถึงเส้นรุ้งที่ 25 เหนือสันศูนย์สูตร แหลมนี้ถือเป็นพรแมเดนด้านใต้สุดของโลกสมัยนั้น ไม่เคยมีชาวญี่ปุ่นได้ข้ามจุดนี้ได้มาก่อนเลย

การผ่านด่านที่แหลมโบجادอร์ได้สำเร็จในค.ศ. 1434 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการบุกเบิกทางทะเลของปอร์ตุเกสอย่างแท้จริง เพราะหลังจากนั้นก้าวราชอาณาจักรที่ตั้งตระหง่านไปไกลขึ้น ๆ ตามลำดับ จน ค.ศ. 1488 บาร์โลโลเมียร์ ดิอาซ (Bartholomeu Diaz) เดินทางถึงแหลม “ กู้ดโฮป ” (Good Hope) ดินแดนทางใต้สุดของทวีปแอฟริกา

จากลิสบอน (Lisboa) เมืองหลวงของปอร์ตุเกส ถึงแหลมกู้ดโฮปนั้น มีระยะทางห่างกันถึง 5000 ไมล์ทะเล ยาวไกลและใช้เวลานานมากแม้กระทั้งในสมัยปัจจุบัน ในสมัยของดิอาซที่เรือหัวหมัดยังใช้เรือใบอยู่ต้องอาศัย กิจทางลมเป็นสิ่งหนุนนำการเดินทาง ความห่างระหว่าง 2 จุดนี้เพิ่มขึ้นเป็นกว่า 7000 ไมล์ทะเล นับเป็น การเดินทางรวดเดียวที่ยาวไกลที่สุดในประวัติศาสตร์ และเป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวปอร์ตุเกส พร้อมกันไปด้วย เพราะหลังจากการอ้อมแอฟริกาได้สำเร็จ จะเป็นหน้าที่ของ “ วาสโค ดา ガมา ” (Vasco da Gama) ย้อนขึ้นเหนือสูนิดียในเวลาต่อมา

หากจะพิจารณา กันบันพื้นฐานของเจตนาของนั้นแล้ว ในการออกท่องทะเลค้นหาเส้นทางใหม่นั้น ชาวปอร์ตุเกสประสบความสำเร็จสมบูรณ์และสูงสุด เพราะเป้าประสงค์พื้นฐานคือ การต่อสู้กับพากมุสลิม การต่อสู้นี้มีการแสดงออก 2 รูปแบบ คือ 1. ค้นหาเส้นทางทะเลสู่เอเชีย และ 2. ค้นให้พบกษัตริย์ชาวคริสต์นอกทวีปยุโรปที่มีนามว่า “ เพรสเตอร์ จอห์น ” ทั้ง 2 เป้าหมายดังกล่าวนั้น นักเดินรือชาวปอร์ตุเกส ไม่ได้ขาดตกบกพร่องแม้แต่น้อย

ชาวปอร์ตุเกสสามารถอ้อมแหลมกู้ดโฮปสำเร็จ เป็นชาติแรก สามารถนำรือไปต่อสู้อินเดียได้ตามเป้าหมาย ตรงตามเจตนาของนั้นทั้งไว้ สามารถยึดครองดินแดนในเอเชียหลายแห่ง ทั้งที่ปักครองโดยศาสนาอิสลามและศาสนาอื่น ๆ ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ยกเว้นกัน ความล้มเหลวประการเดียวที่ปรากฏคือการแสวงหาพระเจ้าเพรสเตอร์ จอห์น

กษัตริย์ในจินดานการของชาวคริสต์สมัยทรงครุยเสด บังเอิญกษัตริย์ชาวคริสต์นอกทวีปยุโรป พระองค์นี้ เมื่อชาวปอร์ตุเกสได้ค้นพบแล้ว กลับเป็นพระราชนองานน้ำจกรแอฟริกาเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง คือ กษัตริย์ของเอธิโอเปียในสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นกษัตริย์พระองค์เดียวของทวีปยุโรป ที่นับถือศาสนาคริสต์เดین มาแต่โบราณกาล แต่ไม่มีอำนาจทางทหารหรือราชทรัพย์ตามที่คาดหมายกันไว้ จึงไม่อาจช่วยเหลือปอร์ตุเกสตามที่หวังไว้แต่ต้น

นอกจากความพิสดารเรื่องเพรสเตอร์ จอห์นแล้ว เป้าประสงค์อื่น ๆ ของปอร์ตุเกสประสบความสำเร็จอย่างสูงสุด กองเรือปอร์ตุเกสสามารถทำลายการผูกขาดทางการค้าของมุสลิม สินค้าจากเอเชียหลังให้หลั่งไหลยุโรปผ่านเส้นทางที่ปอร์ตุเกสเป็นผู้บุกเบิก โดยมีชาวคริสต์เดินนำในการเร่องหัวหมด ไม่ต้องอาศัยพากมุสลิมเป็นคนกลางอีกต่อไป ความสำเร็จ

ในการทำสิ่งความคิดเห็นทางเศรษฐกิจนี้ ทำความเสียหายให้กับพวากมุสลิมมากแค่ไหน เป็นเรื่องที่ยังไม่มีการประเมินกันอย่างชัดเจน แต่ในเมืองจิตวิทยาแล้ว ชาวปอร์ตุเกสถือว่าพวกตนได้รับชัยชนะขั้นเด็ดขาด เพราะสามารถถลุงวงล้อมของมุสลิมได้อย่างถาวร

พร้อม ๆ กับความสำเร็จในการทำสิ่งความคิดเห็นกับพวากมุสลิม ปอร์ตุเกสยังมีผลพลอยได้อีก ณ อย่างเป็นรูปธรรมด้วย ทองคำและอาสดลอดจนดินแดนใหม่ในแอฟริกา สินค้ามากคุณค่าจากอินเดียและจีน โลหะเงินจากญี่ปุ่น ต่าง ๆ เหล่านี้สร้างความมั่งคั่งร่ำรวยให้กับปอร์ตุเกสยุคนี้อย่างมาก ความสำเร็จยิ่งใหญ่ทางเศรษฐกิจทั้งหมดนี้ ปอร์ตุเกสถือว่าได้มาจากการที่ตนเป็นผู้ยึดมั่นในศาสนาทั้งสิ้น เห็นได้ชัดเจนการตั้งชื่อเรียกหรือภูมิท้องที่สร้างขึ้นใหม่ จากกองเงินซึ่งได้มาจากแอฟริกาและเอเชีย โดยใช้ชื่อหรือภูมิท้องนี้ว่า “ครูชาโด” (cruzado) หรือผลจาก “สงครามศาสนา” (crusade) นั่นเอง

การนำเอาเรื่องศาสนาไปปููกับผลประโยชน์ของแผ่นดินชั้นนี้ แม้นำมาซึ่งความสำเร็จสูงสุดให้กับปอร์ตุเกสก็จริง แต่ได้นำมาซึ่งความเสียหายร้ายแรงพร้อม ๆ กันไปด้วย เพราะถึงนักเดินเรือชาวปอร์ตุเกสสมัยนั้นจะเป็นพวากที่มีทักษะสูงสุดและกล้าหาญมาก กว่าใครอื่นในทวีปยุโรป แต่กลับไม่สามารถตอกย้ำสำรัจโภกอย่างสรี เพราะกรอบของความต้องการได้กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้วว่า จะต้องออกสำรวจเพื่อการทำสิ่งความคิดเห็นกับพวากมุสลิม เส้นทางสำรวจจึงต้องมุ่งลงใต้ เพื่ออ้อมทวีปแอฟริกาสู่อินเดียให้จังใจได้ เส้นทางอื่น ๆ สูตรดินแดนที่ไม่ได้อยู่ใต้การยึดครองของมุสลิม จึงไม่ได้รับความสนใจเลย เปิดโอกาสให้สเปนกลายเป็นผู้บุกเบิกโลกใหม่ไปอย่างน่าเสียดาย

ความจริงคริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus) ได้นำเสนอโครงการบุกเบิกโลกทางทะเล

ของเข้าให้กับปอร์ตุเกสครั้งแรกในปีค.ศ. 1485 หรือก่อนการค้นพบแหลมญี่ปุ่นปานถึง 3 ปีเต็ม แต่ทางราชสำนักของปอร์ตุเกสเองพิจารณาแล้วเห็นว่า แผนงานทั้งหมดของโคลัมบัสไม่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้กับศาสนาอิสลามเลยแม้แต่น้อย จึงไม่เห็นความสำคัญของโครงการทั้งหมดที่โคลัมบัสเสนอมา จนโคลัมบัสต้องไปขอการสนับสนุนจากสเปนแทน และภายหลังนำสู่การค้นพบทวีปอเมริกาในเวลาต่อมา

สำหรับชาวอเมริกันและสหภาพปัญญาของอเมริกาแล้ว การค้นคว้าหาเส้นทางเดินทะเลของปอร์ตุเกสนั้นเป็นความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะไม่ได้นำสู่การค้นพบทวีปอเมริกา ผิดกับชาวสเปนที่ได้รับได้รับการยกย่อง เพราะได้ลงทุนสนับสนุนคริสโตเฟอร์ โคลัมบัส บุกเบิกเส้นทางเดินทะเลสู่โลกใหม่ จนค้นพบทวีปอเมริกาในที่สุด

การที่ปอร์ตุเกสปฏิเสธข้อเสนอของโคลัมบัส ไม่ใช่ เพราะว่าข้อเสนอดังกล่าวเป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ แต่ เพราะข้อเสนอที่ไม่สอดคล้องกับการสู้กับศาสนาอิสลามเลย มีนักวิชาการจำนวนมากที่เชื่อว่า แท้ที่จริงแล้ว ปอร์ตุเกสต้นพบทวีปอเมริกามาก่อน แต่พระอเมริกาไม่สัมพันธ์กับการต่อสู้กับศาสนาอิสลาม จึงไม่ได้รับความสำคัญจากลิสbon ต่อเมื่อโคลัมบัสประกาศการค้นพบทวีปอเมริกา ชาวญี่ปุ่นร่วมรับรู้ในการค้นพบนี้ปอร์ตุเกสถึงออกโรง ยับยั้งการผูกขาดของสเปนหนือโลกใหม่ จึงօอกมาเรียกร้องความชอบธรรมของตนบ้าง

ปอร์ตุเกสออกค้นพบโลกทางทะเลก่อนใครอีก แต่แทนจะไม่ได้รับประโยชน์สูงยิ่งจาก การค้นพบของตนเลย เงินทองทรัพย์สินที่ได้มาจากการเดินทางและการค้า นำมาซึ่งความมั่งคั่ง ร่ำรวยชั่วระยะสั้น เพราะปอร์ตุเกสเองไม่ได้

พัฒนาการผลิตภัณฑ์ใน เพื่อนำไปแลกเปลี่ยน เป็นรายได้ในการค้า แต่ทำตามเป็นคนกลางใน การแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งหมด เอาผลิตผลของ

สถานที่หนึ่งไปขายในอีกสถานที่หนึ่ง เมื่อสเปน และโดยเฉพาะอังกฤษซึ่งชิงหน้าที่นี้ไป ความ สำเร็จรุ่งเรืองก็เลื่อนหายจากไปด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

ยุคของการ “บุกเบิกและการค้นพบ” (Age of Explorations and Discoveries) นี้สัมพันธ์กับการก่อตัวของมหาอำนาจ เช่น สหราชอาณาจักร อังกฤษ จีน มีการศึกษา พยายามทำความเข้าใจตลอดเวลา หนังสือ บทความ และข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงรับรู้กันอย่างกว้างขวาง และถ้ามองกันในแง่ของตัวทางวิชาการเอง ก็มีอยู่ใน ปริมาณมากมายอยู่แล้ว

การอ้างอิงของบทความนี้ จะระบุเฉพาะชื่อของหนังสือสำคัญเท่านั้น ซึ่งความสำคัญในที่นี้ หมายถึงว่าสำคัญต่อบทความนี้เป็นศูนย์กลาง คืออาศัยข้อมูลจากหนังสือพิมพ์นี้ เพื่อเตรียมบทความนี้อย่างตรงไปตรงมาที่สุด ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้แล้ว ตำราซึ่งส่งผลกระทบว้างขวางในการบุกเบิกและการค้นพบนั้น มีหนังสือที่ต้องอ้างอิงอยู่ 7 เล่ม ได้แก่ :

- Nowell, Charles E., **The Great Discoveries and the First Colonial Empires**,
Binghamton, New York. 1954.
- Parry, J.H., **The Age of Reconnaissance**, Worcester and London, 1963 hamton,
_____, **The Discovery of the Sea**, Berkeley, University of California
Press, 1981.
- Penrose, Boies, **Travel and Discoveries of the Renaissance**, Cambridge,
Massachusetts, Harvard University Press, 1960.
- Sykes, Sir Percy, **A History of Exploration**, London, Routledge & Kegan Paul
Ltd. 1949.
- Thomson, J. Oliver, **Everyman's Classical Atlas**, London, 1961.
- Wienceck, Henry, **Frontiers of Europe**, New York, 1980.